

DE INLEVERING VAN NEDERLANDSE RADIOMERKEN IN WO II - DEEL 2

Gidi Verheijen

Mijn boek "Het radiotoestel in de Tweede Wereldoorlog" besteedt weliswaar aandacht aan de omvang van de inlevering van de diverse Nederlandse radiomerken, maar die bespreking is beperkt gehouden om het boek ook nog verteerbaar te laten zijn voor lezers zonder bijzondere belangstelling voor of de-tailkennis van radiotoestellen. In een reeks van artikelen in dit tijdschrift zal ik daarom niet alleen stilstaan bij de omvang van de ingeleverde radiomerken, maar ook, waar mogelijk, aangeven om welke types het daarbij ging en hoe die merken en types regionaal verspreid waren.

In deel 1 werden de merken Philips, Megatron en Crystalphone behandeld.

WECO

Radio Apparaten en Onderdelenfabriek Weco was een Amsterdams bedrijf, waaraan de naam van handelsmaatschappij Biedermann nauw verbonden is. Biedermann was geruime tijd het verkoopkanaal van Weco-producten.

Als gevolg van de licentiepolitiek van Philips zocht Weco omstreeks 1930 zijn heil in België en bracht daar toestellen op de markt met Amerikaanse buizen, die vrij waren van Philips-oc-trooien.

Figuur 1. Weco 3-11, 4-lamps wisselstroomtoestel uit 1928/1929 (foto auteur, collectie Radiotron).

Ook Biedermann zocht het zuidelijker en opende vestigingen in Tilburg en Heerlen. Wellicht was daarvan het gevolg dat van de 2100 ingeleverde Weco-toestellen er veel aangetroffen werden in de aan België grenzende provincies Noord-Brabant en Limburg, maar ook wel in Gelderland en Overijssel.

Waarschijnlijk ontbrak het bij Weco aan een duidelijke type-aanduiding op de toestellen, waardoor de radiotechnici op de inleveringbureaus veelal alleen maar de merknaam in de registers hebben ingeschreven.

SCHAAPER

Erik Schaaper heeft vele jaren onderdelen, zoals spoelstellen en afstemrichtingen, laten fabriceren en in schema's voor zelfbouw toegepast. Ook bood hij schriftelijke radiocursussen aan. Waarschijnlijk waren de 1400 als Schaaper geregistreerde toestellen uitsluitend zelfbouwtoestellen. Dikwijls werd bij het merk Schaaper in de registers de aantekening "zelfbouw" of "eigen bouw" toegevoegd. De type-aanduiding W6 komt frequent voor. Het is heel aannemelijk dat een deel van de ingeleverde toestellen uit de categorie zelfbouw (20% van de ingeleverde toestellen, ongeveer 165.000 stuks) exemplaren zijn die met Schaaper-onderdelen zijn opgebouwd.

RIDDERHOF EN VAN DIJK

Ridderhof en Van Dijk was aanvankelijk gevestigd in IJsselstein en later in Zeist en bouwde vanaf 1921 radio's met de merknaam Sinus. Simplex was het meest bekende type, maar in de registers vinden we ook types als Mercurius, S812, S813 en W125 terug. Van alle andere types wordt slechts een handvol aangetroffen.

Figuur 2. Sinus A3, 4-lamps wisselstroomtoestel uit 1929 (foto auteur, collectie Radiotron).

Van Zeist zijn helaas geen inleveringgegevens bekend. Het valt niet uit te sluiten dat juist hier een behoorlijke hoeveelheid van de 800 Sinus-toestellen is ingeleverd. Overigens werden in alle provincies Sinus-toestellen ingeleverd, zij het in Groningen en Zeeland maar enkele exemplaren.

OKAPHONE

Figuur 3. Okaphone V.B. uit 1929 (foto auteur, collectie Frans Driesens).

Okaphone is het radiomerk van de firma Oscar Keip in Groningen. In deze provincie zijn de grootste aantallen Okaphone-toestellen ingeleverd (ongeveer een kwart van het totaal aantal van 600 toestellen), maar ook in de naburige provincies Friesland, Drenthe en Overijssel bleek Okaphone sterk aanwezig. Okaphone heeft veel types geproduceerd. De meest voorkomende types zijn V.B. en NIW (of NIW).

RONOFOON

Over Ronofoon is weinig bekend. Het is het radiomerk van de firma Van Roon & Co in Vlaardingen. De meeste van de 550 ingeleverde toestellen werden aange-

Figuur 4. Interieur van Ronofoon uit 1929-1930 (collectie Carl Schniermanni).

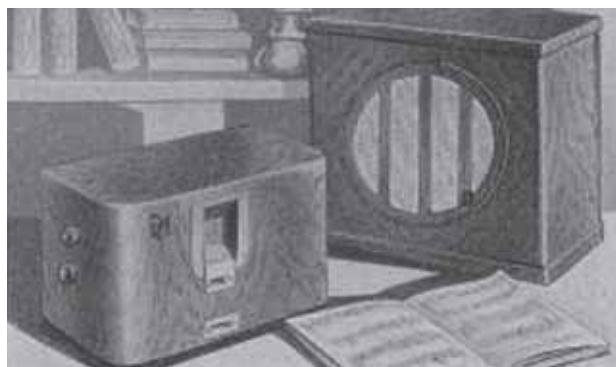
troffen in de registers van plaatsen in Zuid-Holland in de omgeving van Vlaardingingen. Opvallend is het grote aandeel in Zeeland, waar de gebroeders Van Roon heen trokken om radio's (en fietsen) aan de man te brengen. Ook Noord-Brabant springt in het oog: 46 ingeleverde Ronofoons in Bergen op Zoom en 24 in Breda.

Typenummers van Ronofoon zijn niet bekend.

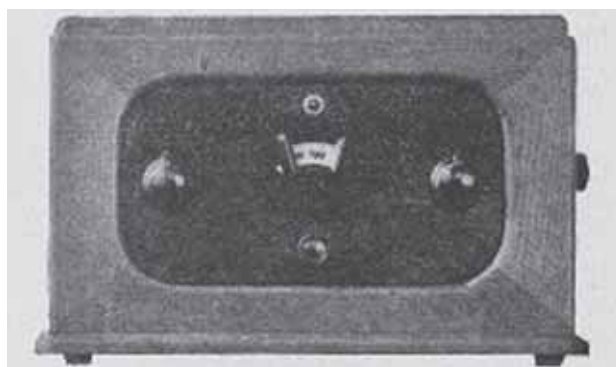
Bij de vordering van de winkelvoorraden bij radiohandelaren in november 1941 nam de chef-veldwachter van Kaatsheuvel een ongemerkte en ongenummerde Ronofoon in beslag bij radiohandelaar Jos. de Brouwer (gemeente Loon op Zand).

HAROPHONE

De Haagsche Radio Onderneming in Den Haag moet waar-

Figuur 6: Die Haghe DH LIII met luidspreker, oorspronkelijke prijs f 190, luidspreker f 39 (advertentie in Radio-Expres nr. 47 van 1930).

Figuur 7. Rumol C3, 3-lamps wisselstroom.

DE „HAROPHONE” ONTVANGTOESTELLEN

waarborgen U: 1e **Selectiviteit**, 2e **Eenvoud**, 3e **Kwaliteit** en 4e **Geluidsterkte**

Een cliënt te Hengelo meldt ons: „Zelfs Brussel is vrij van Langenberg; dit resultaat konden wij met geen enkel apparaat bereiken. — Ook de lange golf stations ontvangen wij allen ongestoord. — Kwaliteit schitterend. — In één woord: „Voortreffelijk””.

Indien ter plaatse niet vertegenwoordigd, verstrekken wij op aanvraag gaarne een brochure en het adres van den naastbijwonenden agent.

Nog eenige serieuze Agenten gevraagd.

Haagsche Radio-Onderneming = Smitsstraat 153 = Den Haag

Figuur 5. Advertentie in NCRV-gids van 24 december 1927. In alle provincies werden Harophone toestellen ingeleverd (460 in totaal), maar vooral in Overijssel (19 in Hengelo) en het westelijk deel van Noord-Brabant (61 in Breda). Harophone bracht trouwens ook bouwdozen in de handel (collectie Carl Schniermanni).

schijnlijk worden beschouwd als de producent van Harophone-toestellen. Het merk werd echter ook vertegenwoordigd door de Amsterdamse Radio Onderneming, Radio Technisch Bureau “Broadcast” in Den Haag en de firma Hofenk in Leeuwarden.

DIE HAGHE

Een andere Haagse onderneming was N.V. Radiohandel “Die Haghe”. Van het merk Die Haghe werden 370 toestellen ingeleverd, vooral in de noordelijke, maar ook in alle andere provincies.

Het meest ingeleverde type (20% van het totaal) was het uit 1930 daterende toestel D.H. L III.

Veel ingeleverde exemplaren droegen de aanduiding D.H.-xxx, waarbij het achtervoegsel uit 3 of 4 cijfers bestond, variërend van het getal 118 tot 1305. Dit suggereert dat deze getallen het karakter van een serienummer hadden.

Opvallend is verder dat de serienummers van de andere toestellen varieerden van 1 tot 1400 of ze lagen in de duizendtallen beginnend met 48, 61 of 71.

RUMOL

Rumol was het merk van de N.R.W. (Nederlandse Radio Werken) in Utrecht/Doorn. Met name het type C3 komt vaak in de inleveringregisters voor. Rumol-toestellen waren over het hele land verspreid. Gelderland valt op met ongeveer 20% van alle (330) ingeleverde toestellen en Delft met het hoge aantal van 35 stuks.

AKAH

Het merk AKAH werd gevoerd door Hubertus (H.K.A.) Klases uit Oude Pekela. Aanvankelijk gebruikte hij, geïnspireerd door zijn initialen, de merknaam H.K. = HAKA. Dit bleek echter een al gedeponeerde merknaam te zijn en Hubertus Klases draaide daarom HAKA om tot AKAH. Onder de ingeleverde AKAH-toestellen bevonden zich met name de modellen Hakafoon/Hakaphone en de types 6B en 8B. Het zal geen verbazing wekken dat vooral in de noordelijke provincies (Groningen, Friesland en Drenthe) AKAH-toestellen werden ingeleverd (totaal 250 stuks).

Figuur 8. AKAH, advertentie in KRO-gids van 1927.

In de registers zijn slechts 23 serienummers vermeld. Deze lopen van 207 tot 3143.

M.P. Ritmeester wijdde in het RHT enkele artikelen aan de geschiedenis van AKAH.

UNIGRO

Het merk Unigro werd gevoerd door de NV Unigro Radio Industrie uit Groningen. In vrijwel alle provincies was Unigro aanwezig, maar de nadruk lag toch wel op de noordelijke provincies. Van de ongeveer 220 ingeleverde Unigro-toestellen waren enkele tientallen van het type 4B. Ook de types F en H waren ruim vertegenwoordigd. Van de meeste exemplaren is echter geen type vermeld.

MINIMAX

Minimax had zijn basis in Noord-Brabant, aanvankelijk (vanaf 1924) in Beek en Donk en vanaf 1929 in Veghel. Veel van de naar schatting 180 ingeleverde toestellen waren dan ook afkomstig uit deze gemeenten (26 resp. 28 stuks). Buiten Noord-Brabant werd

Figuur 9. Minimax O.V.3i uit omstreeks 1926 (foto auteur, collectie Radiotron).

maar een tiental exemplaren in inleveringregisters aangetroffen. Van slechts 26 toestellen werd het type gespecificeerd: o.a. 9 stuks van het type 25 en 4 stuks van het type 17.

De historie van de firma Minimax is door P. Kuipers beschreven in het RHT.

MEGO

Mego was een merk van de Helmondse firma Meerding & Goedhart. Van de ongeveer 150 toestellen die van dit merk zijn ingeleverd, zijn maar liefst 50 exemplaren in het inleveringregister van Helmond te vinden. Ook in omliggende Brabantse gemeenten zijn de sporen aanwezig en hetzelfde geldt voor diverse plaatsen in Midden-Limburg. Daarbuiten zijn geen toestellen aangetroffen. Het meest populair was het type D4 uit 1927-1928, waarvan 48 exemplaren werden geteld.

Vader en zoon Donkers schreven in het RHT een uitgebreid artikel over de firma Mego.

Figuur 10. Mego D4 uit 1927-1928 (collectie F. Donkers).

SONORA

Sonora was een Frans merk, maar het werd eveneens (zonder enige Franse connectie) gevoerd door Radio Tukker uit Gouda. Het is niet verrassend dat de meeste van de naar schatting 150 ingeleverde toestellen afkomstig waren uit Zuid-Holland, waarbij de score van 27 stuks voor Naaldwijk toch wel opvallend is. In de zeldzame gevallen dat van een ingeleverd Sonora-toestel het type werd genoteerd ging het om een Sonora THT.

REFERENTIES

1. Gidi Verheijen, "Het radiotoestel in de Tweede Wereldoorlog", 29 maart 2009
2. Peter den Boer, "De geschiedenis van de merken Megatron, Thermion, Rectron, Franklin Asuna en Triotron", deel 1, RHT jrg. 32, nr. 2, pag. 83 (juni 2009)
3. F.J.J. Driesens, "Opkomst van de Nederlandse Radio-Industrie", mei 2002
4. M.P. Ritmeester, "Akah-radio's deel 1, 2 en 3"; Radio Historisch Tijdschrift jrg. 18, nr. 3, pag. 67; jrg. 18, nr. 4, pag. 99 en jrg. 19, nr. 1, pag. 6 (augustus en november 1995 en maart 1996)
5. P. Kuipers, "Radio-onderneming Minimax"; RHT jrg. 6, nr. 2, pag. 28 en nr. 3, pag. 49 (juni en september 1982)
6. F. Donkers (sr. en jr.), "De Helmondse radio-apparatenfabriek MEGO"; Radio Historisch Tijdschrift jrg. 20, nr. 2, pag. 37 (juni 1997)